

ET HUS TIL DE FÅ, DER UDGØR DE MANGE

COVER: STIEN TIL URBANPLANEN

ASGER HJORTH
FORÅR 2022 ÅFGANGSPROGRAM
STUDIE NR. 150408
VEJLEDER: PETER BERTRAM
KUNST OG ARKITEKTUR
INSTITUT FOR BYGNINGSKUNST OG KULTUR

Det Kongelige
Akademi

Kunst og
Arkitektur

I	FORMÅL	4
II	PRIVILEGIERNE AF EN BYMÆSSIG KONTEKST	8
III	LOMMEN	10
IV	HAPTERING & ERINDRING	15
V	MIDLERTIDIGHEDENS SPOR	18
VI	PALÆETS FLEKSIBILITET SOM DIVERSITET	20
VII	DET LANGE STRÆK	24
VIII	EN STIFTELSES IDENTITET	26
IX	INDHOLDET, NØGTERNT	28

FORMÅL

Denne afgangsupgave har i sinde at arbejde med den kollektive boform. Oftest er kvaliteten af boligen i denne storbystypologi direkte korreleret med størrelsen, og derved også prisen. Denne afgang bygger på tanken om at den billige bolig ikke skal være en fattig bolig.

“Solen finder sjældent vej ind i Planen, den gemmer sig for alt det der gemmer sig rundt om hjørnerne. De enorme beboelsesklodser af beton kaster lange firkantede skygger der krydser hullede parkeringspladser, ujævne fortove og stier med utallige lappeløsninger i asfalten, der som en maltrakteret krop er forsøgt surret sammen af tykke budlapper med nål og tråd uden bedøvelse.”

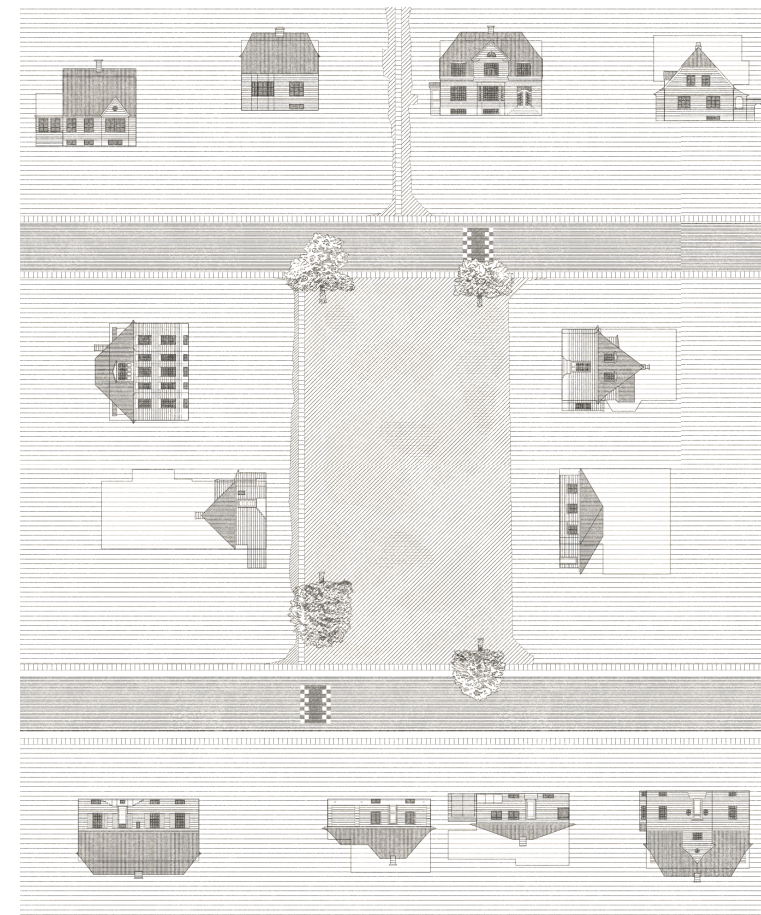
Morten Pape^b

Planen fra citatet over, er *Urbanplanen*, en kort gåtur gennem Englandsvejsparken fra projektets valgte site. Den svidende beskrivelse af hvad der kendetegner området omkring billige boliger, er en man kan koble på mange boligbyggerier. Dette billede agter jeg at udfordre. Ved at tilføre boformen nogle af de omgivelser som normalt tilhører mere velhavende typologier, og dele dem beboerne iblandt, er tanken at man kan skabe en mere sympatisk bolig.

Denne bolig forestilles som en forvokset villa, næsten et palæ. Denne bygningskrop, er måske dobbelt så stor som sine naboer – på sin dobbeltgrund, men huser fem gange så mange mennesker. Denne forestillede typologi må trække på forgange erfaringer om boligen og sameksistens. Ligeledes må et projekt som dette etablere en identitet – en karakter der kan føjes til diskursen om boformer i byen. Sådant en identitet kræver at man placerer projektet med det ene ben i den reelle verden, hvor en stiftelse defineres og en kontekst behandles, og det andet ben i en tankeverden hvor man forvrænger gængse boformer og kan eksperimentere med hjemmet som institution.

En begyndende indsamling og stillingtagen til disse kan findes i den tekst der følger.

PRIVILEGIERNE AF EN BYMÆSSIG KONTEKST

I takt med at København vokser og afstande på tværs bryder cykelturens skala, oprettes sociale hierarkier. Langsomt forsvinder ideen om den dyre ende af byen og den billige ende af byen - tilbage står kun den dyre by. Afstanden i byen dikterer individets adgang, en adgang der engang var forundt alle, men som nu er blevet eksklusiv. Får at komme ind, må man købe sig adgang.

Dette krav om kapital for at kunne opholde sig i byen definerer en ny minoritet: de kapitalløse. Dette er en historie man ser gentage sig gang på gang i forskellige storbyer. Der er mange forslag på løsninger, men med en markedsmechanisme der driver både lejlighedsarealer og huslejer op ligner ambitionen om flere økonomisk overkommelige boliger sisyfosarbejde.

Denne afgang vil undersøge en boform der placerer ikke kun billige, men også tilgængelige boliger i København. Frem for at udfylde en af de få åndehuller man finder i de mere mættede dele af byen, kigger dette projekt mod de villakvarterer i København, hvor man ikke bor nær så tæt som i de omkringliggende etageejendomme.

III

LOMMEN

"Before the intrusion of the motor car, the street was the public pedestrian domain. Buildings were for habitations, work, and other essentially private activities. With the advent of the motor car, the street as the public pedestrian way became less viable, and by 1910 the pedestrian way was being conceived of as an entity, separated from the street."

Peter Eisenmann⁴

Når man står på site, opleves byen ikke. Man kan hverken høre Englandsvej eller Amagerbrogade. Det er kun når man krydser en af villavejene og kigger til venstre og så til højre og man for enden ser etagebyggeriernes facade, at man bliver mindet om byens proksimitet. Her er gaderummet endnu forbeholdt kvarterets beboere, frem for de forbipasserende biler. I det lille villakvarter, inde i bykvarteret har man et lille åndehul. En lomme hvor man kan leve under andre spilleregler end man kan 100 meter nede af gaden. Byens hastighed og flux-tilstand har man i armslængde. For et tocifret millionbeløb har man sikret sig en kælder og en trampolin. Dette er det nye bourgeois.

Et område som dette tænker man måske ikke er særligt oplagt til en flok individer, der tangerer det husvilde, men hvis man

træder lidt tilbage og ser på nærområdet, hvor lommens grænser udviskes og blander sig med byen, ser man en stor diversitet i kvarterets programmer. Lige nord for site finder man Eberts Villaby, sydvest for site finder man 3.000 almene boliger i Urbanplanen og mod øst er der en klynge af offentlige institutioner i form af Skt. Annæ Kirke, Skt. Annæ Skole og Sundhedshuset Amager – for ikke at nævne de mange patriciervillaer der gemmer på forskellige erhverv. Der er en alsidighed at finde i konteksten der åbner for muligheden for at eksperimentere med boformen.

Desuden er der en vigtig pointe at hente i konteksten. Uanset typologi er boform altid influeret af dens placering. Undersøgelser af boligen der viger fra den snævre norm, ender ofte som et imaginært projekt hvis idealer ikke behøver at vige for nogen grænse. Ved at stedfæste programmet kan man reelt forholde sig til hvordan bygningen udfordres af konteksten og omvendt. Hvilke regler der overtrædes og hvilke kompromisser der indgås er definerende for opgaven.

HAPTERING & ERINDRING

“Once it was filled with symbols, objects, memories. But today homes, especially those of the very wealthy, are like operating theatres, cold and sterile. Perfect symbols of the effacing of the past replaced with the populist presentism of our own time. The problem is that the home still shows people’s souls, as in every age. If you want to know someone, talking to them is not enough, seeing them counts little, observing their gestures is more. Only by observing them in their homes can we grasp who they really are. Because the home never lies.”

Andrea Carandini¹⁸

Arkæolog Andrea Carandini kommer med den hypotese, at hjemmet med dets artefakter, ikke kun er det rum som vi befinder os i og lever i, men at det er en spejling af vores sjæl. Når vi træder ind i hjemmet og lukker døren bag os, er vi altså trådt ind i sindet – sindet som en selvstændig enhed, eller i hvert fald en repræsentation af sindet som en selvstændig enhed. Hjemmet som boble indeholder alle vores præferencer og vores fordomme. Som Carandini nævner, er hjemmet fyldt med symboler, objekter og minder. Boblen er måske også en del af den kollektive hukommelse, der deles mellem jeget

Værelse i min morfars hus

og selvet. Ved det mener jeg, den måde hukommelse synes at binde sig til det fysiske og ikke kun eksistere i forlængelse af sindet. Nogle minder bærer man med sig, mens andre kun låses op med en fysisk nøgle.

De individuelle boliger må reflektere denne kvalitet. At den enkelte kan finde sig selv i deres hjem er afgørende for projektets succes som sympatisk boform.

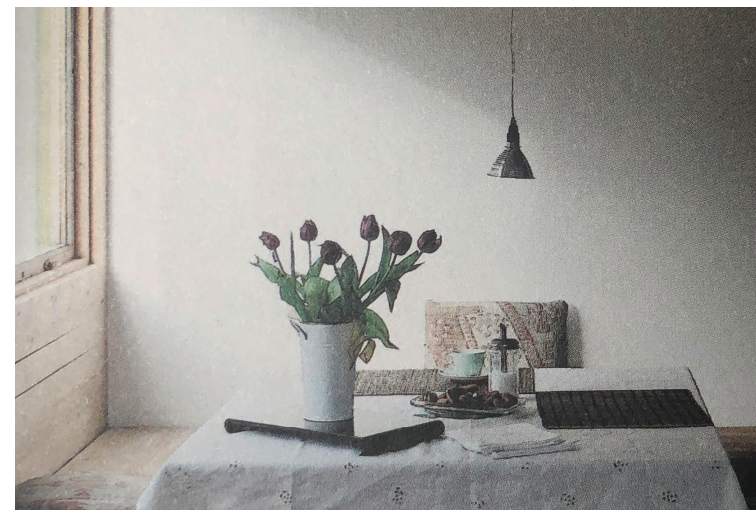
MIDLERTIDIGHEDENS SPOR

Modsat den gængse bolig, der binder sig til dens beboer hen over mange år og skaber den førnævnte spejling af sindet, er disse boliger ikke for den enkelte. Med projektets samfundsmæssige ambitioner er det imperativt at boligerne ikke sigter efter at sikre en håndfuld mennesker bedre boliger, men har en demokratisk rotation af beboere. De midlertidige ophold er nødvendige for ikke at skabe et nyt rum med privilegier for de få.

”Alle kender den spænding, man erfarer ved på et afsidesliggende sted, f.eks. en bjergbule, at finde fragmenter af ting og tegn ridset ind i væggen, fordybninger eller ligefrem udfoldede dekorationer og billeder. Nogen har på et tidspunkt taget denne lokalitet i besiddelse og derpå forladt den.”

Carsten Thau^B

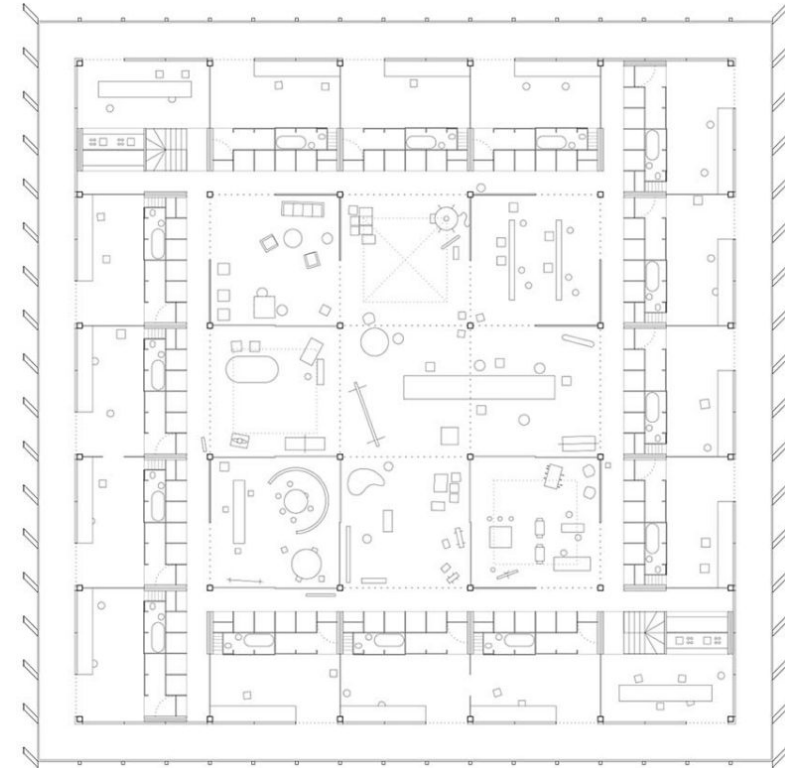
Denne midlertidighed bringer en ny dimension til projektet, men også en udfordring. Hvordan skaber man rum der hurtigt kan blive til hjem for beboere med høj diversitet? Der er selvfølgelig diskussionen om fleksibilitet i planen og hvor man mister den enkelte i forfølgelse af det almene. Men der er også den mere generelle diskussion om boligen og den som selvstændig planløsning.

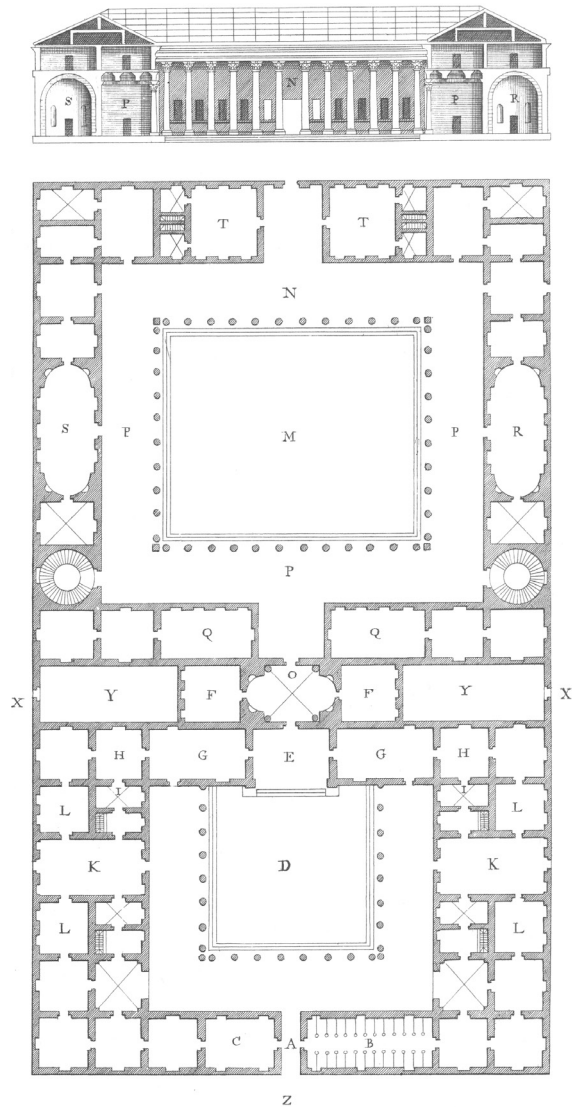

PALÆETS FLEKSIBILITET SOM DIVERSITET

Da det amerikanske luftvåben, i 1926, skulle udvikle sine første cockpits brugte de målene på deres egne soldater til at determinere den absolutte gennemsnitlige mand, hvorefter disse cockpits skulle formes. Volumen, sædestørrelse, afstand til pedaler og styrepind – sågar deres hjelme blev udformet for at akkomodere dette absolutte gennemsnit. Dette skabte på dette tidspunkt ingen problemer, men da anden verdenskrig brød ud og luftvåbnet rekrutterede hundredvis af nye piloter steg antallet af styrt dramatisk – selv også under prøveflyvninger.

Da krigen endte, granskede man rekrutteringsprocessen og gennemførte en ny runde af opmålinger for at determinere et nyt gennemsnit. Under målingerne opdagede en ung forsker at næsten ingen af de målte af soldater havde gennemsnitlige mål. Selv hvis man sænkede de 10 specifikke mål de foretog ned til 3 mål, var det kun 5% af subjekterne der var gennemsnitlige. Der var derfor næsten ingen pilot i landet der passede komfortabelt ind i det gennemsnitlige i cockpit, da ingen pilot var gennemsnitlig.

Andrea Palladio, Second Book of Architecture fig. XXIX^c

“We must be aware of the glove that fits all hands, and therefore becomes no hand.”

Herman Hertzberger⁴

Eksemplet med cockpittet er relevant, da det i denne opgave kunne være fristende at gentage fejltrinene fra det amerikanske flyvåben. De minimale lejligheder skal både kunne rumme beboere med alt hvad de er, og fuldstændig udfyldes af dem. Da ingen beboere er ens, kan boligen derfor heller ikke være det. For at imødekomme den brogede flok, jeg forestiller mig, skal bebo bygningen, må der derfor være en fleksibilitet i bygningen. Som Hertzbergers citat peger på, er fleksibilitet et møjsommeligt emne, når man arbejder med små volumener. Flexibiliteten falder i takt med størrelsen på rummet hvori den eksisterer. Celle-lejligheden må derfor forkastes og akkomodation dyrkes frem for assimilation.

Den fleksibilitet som palæet som typologi oftest tilbyder i form af de store rum der kan indtages af et flæng af programmer. Disse kan aflaste den manglende fleksibilitet i lejligheden der ikke kan løses igennem deres diversitet.

DET LANGE STRÆK

En passage nord for det udvalgte site etablerer et kig, mere end hundrede meter langt og som etablerer en midterakse igennem grunden. Et kig der sjældent er forudt en byggegrund i en bymæssig (eller suburban, for den sags skyld) kontekst. Den snævre passage skaber en forventning og der opbygges en intimitet med facaden fra det øjeblik man opdager den til man kommer nærmere og bygningen åbenbarer sig for en.

Det lange stræk er med til at definere bygningens hierarki. Hvis man f.eks. arbejder med palæets traditionelle karakter, giver det én primær, én sekundær og to tertiære facader. To ansigter udadtil og to grimasser der ulmer i haven. Afhængigt af placering på grunden trækkes der i disse hierarkier og i bygningskroppens relation til nabolaget.

En anden særegen kvalitet for stedet er de to veje der ligger sig op til sitet. Det klassiske billede af forhave og baghave, må derfor omtænkes. Der må derfor findes en balance i placeringen der faciliterer det udendørs rum der benyttes af beboerne, men også det delte rum der eksisterer mellem bygning og vej.

EN STIFTELSES IDENTITET

For at realisere dette program, må projektet stå på en selvstændig grobund. Selvstændighed opnås oftest ved at købe sig adgang og derved etablerer en selvstændig forening der råder over egen beholdning. Denne forretningsorienterede tilgang kan ikke forenes med programmets flade hierarki. Projektet tænkes derfor opført med støtte fra private fonde. Denne støtte forventes ikke på baggrund af ren altruisme, men i den fællesforståelse at arkitekturen kan danne præcedens for en mere human boligpolitik i storbyerne. Ligeså må stiftelsen også være støttet af fonde for at undgå de bureaukratiske knuder forbundet med statsstøttede projekter.

En sådan stiftelse må bestå af en bestyrelse af frivillige filantroper der gennemgår ansøgninger. Stiftelsens anti-kapitalistiske idealer gør at alle dens fungerende dele må være fri for monetære incitamenter. Stiftelsen må være uafhængig og intersektionel i sin behandling af muligere beboere. Beboerne må ikke bindes op på deres civilstatus, nationalitet eller deres evne til at yde på jobmarkedet. Stiftelsen skal stå som et modstykke til de systematiske kræfter der ser mennesker falde igennem revnerne.

INDHOLDET, NØGTERNT

For at fremme forståelse for projektet og fremme egen proces følger der her et udkast til det generelle indhold af den kommende bygning. Dette er blot en skitse for projektet, ikke en garanteret tjekliste. Det eneste der kan garanteres, er at alt hvad der følger, er med forbehold for ændringer:

Hovedgrebet for det interiore rum er den lille lejlighed og det store fællesrum. Disse to volumener, i forskellige afarter, udgør næsten alt interiør. Distinktionen mellem disse to definerer det intime og det åbne i boformen.

Fordelt ud på grunden, ikke nødvendigvis i samme bygningskrop, findes der 20 boliger i størrelsesordenen 20-30m². Disse har alle eget bad og et trinettekøkken – størrelse af disse varieres for at skabe enkelte handicap-venlige lejligheder. Hver lejlighed har et lille allokeret areal foran deres hoveddør med en bænk og et aflåst skab til overtøj og sko. Dette fjerner behovet for en entré i lejligheden og skaber et rum midt i mellem det tilgængelige og det utilgængelige menneske. Her kan man støde på hinanden når den ene nabo er på vej ud og den anden nabo på vej ind.

Adgang til lejlighederne sker fra første sal og op fra en stor rotunde der udgør foyeren til bygningen. Her ses grænsefladen mellem de to skalaer. Den høje stue til fællesskabet og de mere private etager over, der kun lige kan skimtes igennem balustrene på trappeværnet. I stueetagen finder man et stort fællesskøkken, en spisesal og en dagligstue. Hierarkiet blandt disse fire programmer i stuen er noget nær fladt og spejler sig i traditionen anlagt af Palladios palæer.

I kælderen finder man en masse af den praktik, der er nødvendig i et moderne hjem: vaskerum, bryggers og installationsrum. Hernede finder man også et depotrum. Det lyder måske ikke som et vigtigt eller interessant aspekt af programmet, men det spiller en væsentlig rolle i funktionen af bostedet. Depotet er til møbler og kunst hvorfra beboere kan låne inventar til deres lejlighed hvis de mangler det. Dette skal gerne fremskynde oplevelsen af at indtage sit eget hjem.

Derudover er der også mulighed i kælderen for beboerne at dyrke nogle mere nichehobbyer - Et værksted er et oplagt valg. Her kan beboere udfolde sig kreativt og produktivt, men har også mulighed for at reparere egne og naboers ejendele.

Englandsvejsparken

LITTERATUR

- A Forty, Adrian. 2000. *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture*. London. Thames & Hudson.
- B Mariotti, Walter. 2021. "Andrea Carandini: 'A home shows people's soul. And it never lies'". *Domus 1061*. Oktober.
- C Palladio, Andrea. 1738. *The Four Books of Architecture*. Toronto. Dover Publications.
- D Pape, Morten. 2015. *Planen*. København. Politikens Forlag.
- E Thau, Carsten. 2010. *Arkitekturen som tidsmaskine*. København. Kunstakademiets Arkitektskoles Forlag.